ER(R)GO

Teoria | Literatura | Kultura

Nr 36 1/2018

pod gościnną redakcją
Beaty Wojewody

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2018

Wojciech Kalaga
redaktor naczelny

Redakcja
Zastępcy redaktora naczelnego: Paweł Jędrzejko i Marzena Kubisz
Sekretarz redakcji: Marcin Mazurek
Członkowie redakcji: Tomasz Kalaga, Jacek Mydla
Stali współpracownicy redakcji: Anna Kisiel, Michał Kisiel, Ewa Wylężek

Rada naukowa
Fernando Andacht (Ottawa), Ian Buchanan (Cardiff), Jean-Claude Dupas (Lille),
Piotr Fast (Katowice), Alicja Helman (Kraków), Ryszard Nycz (Kraków),
Libor Martinek (Opava–Wrocław), Giorgio Mariani (Rzym),
John Matteson (Nowy Jork), Floyd Merrell (Purdue),
Edward Możejko (Edmonton), Leonard Neuger (Sztokholm),
Tadeusz Rachwał (Warszawa), Erhard Reckwitz (Duisburg-Essen),
Katarzyna Rosner (Warszawa), Horst Ruthof (Murdoch),
Bożena Shallcross (Chicago), Tadeusz Sławek (Katowice),
Andrzej Szahaj (Toruń), Lech Witkowski (Toruń)

W naszej wdzięcznej pamięci
pozostają następujący Członkowie Rady Naukowej:

Zygmunt Bauman (Leeds), Emanuel Prower (Katowice),
Anna Zeidler-Janiszewska (Łódź)

Opracowanie wydawnicze
redakcja: Gabriela Marszołek
korekta: Joanna Zwierzyńska
skład i łamanie: Paweł Jędrzejko

Niniejsza publikacja finansowana jest z funduszu badań statutowych
Instytutu Kultur i Literatur Anglojęzycznych
Wydziału Filologicznego
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego and Authors, Katowice 2018

ISSN 1508-6305
e-ISSN 2544-3186

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International

Spis treści

5 wstęp

Wojciech Kalaga – Er(r)go 5

9 rozprawy – szkice – eseje

Tadeusz Miczka – Rzeczywistość wirtualna jako utopia 11

Grażyna Osika – Nieznośna utopijność utopizmu 27

Mariusz Wojewoda – Etyka jako utopia społeczna. Analiza w perspektywie filozofii wartości 37

Monika Małek-Orłowska – Przepis na dobre życie. O utopijności radykalnych koncepcji udoskonalania człowieka 51

Jacek Kempa – Zbawienie wobec historii. Próba teologicznej rehabilitacji pojęcia utopii 65

Beata Wojewoda – Człowiek w fantomatycznej rzeczywistości (według *Summy Technologiae* Stanisława Lema) 81

Marcin Mazurek – Miasta (nie)doskonałe: Utopia i dystopia w wybranych reprezentacjach nowoczesnej przestrzeni miejskiej 95

Izabela Kaczmarzyk – Utopia robotniczej Arkadii? (na przykładzie pracy Hermanna Reuffurtha „Giszowiec. Nowa górnośląska wieś górnicza") 113

Daniel Pietrek – „Wtedy przyjdzie ktoś i przerzuci przez Kłodnicę most z papieru". Górny Śląsk jako mit i utopia w twórczości Horsta Bienka) 129

149 omówienia – komentarze – polemiki

Maria Banaś – *Homo hierarchicus* w nowoczesnej utopii (na przykładzie *Roku potopu* Margaret Atwood i *Atlasu chmur* Davida Mitchella) 151

Bartłomiej Knosala – Myśl i działalność Buckminstera Fullera – od utopii technologicznej do świętej technologii 167

177 varia – kontynuacje – antycypacje

Piotr Bogalecki – Lewą ręką. Polscy teoretycy poezji konkretnej jako konkretyści (Józef Bujnowski, Tadeusz Sławek, Piotr Rypson) 179

211 recenzje

Małgorzata Poks – Biblia Jonasza: dekolonizacja chrześcijaństwa w kontekście północnoamerykańskim 213

Małgorzata Szumna – Nieznośna lekkość pisania 223

229 noty o książkach

Anna Kisiel – Jeffrey Weeks, *What is Sexual History?* 231

Michał Kisiel – Christophe Bonneuil, Jean-Baptiste Fressoz, *The Shock of the Anthropocene: The Earth, History and Us* 235

239 summaries in english

247 informacje dla autorów

Contents

5 editorial

Wojciech Kalaga – Er(r)go....5

9 studies and essays

Tadeusz Miczka – Virtual Reality as Utopia....11

Grażyna Osika – The Unbearable Utopianism of Utopism....27

Mariusz Wojewoda – Ethics as Social Utopia
Analysis in the Perspective of the Philosophy of Values....37

Monika Małek-Orłowska – A Formula for Good Life. Utopian Concepts
in Radical Human Enhancement....51

Jacek Kempa – Salvation towards History. An Attempt
at a Theological Rehabilitation of the Term Utopia....65

Beata Wojewoda – Man in a Phantomatic World
(*Summa Technologiae* by Stanisław Lem)....81

Marcin Mazurek – (Im)perfect Cities. Utopia and Dystopia
in Selected Representations of Modern Urban Space....95

Izabela Kaczmarzyk – Utopia of a Working-class Arcadia?
(based on Hermann Reuffurth's Work
Giszowiec. A New Upper-Silesian Coal-Mining Village)....113

Daniel Pietrek – Upper Silesia as a Myth and Utopia
in the Works of Horst Bienek....129

149 commentaries and debates

Maria Banaś – *Homo hierarchicus* in Modern Utopia
(on the Basis of *The Year of the Flood* by Margaret Atwood
and *The Cloud Atlas* by David Mitchell)....151

Bartłomiej Knosala – Buckminster Fuller and His Work
From Technological Utopia to Sacred Technology....167

177 varia, follow-ups and anticipations

Piotr Bogalecki – With the Left Hand. Polish Theoreticians of Concrete Poetry
as Concrete Poets
(Józef Bujnowski, Tadeusz Sławek, Piotr Rypson)....179

211 reviews

Małgorzata Poks – The Bible of Jonah: On Decolonization of Christianity
in the North American Context....213

Małgorzata Szumna – Unbearable Lightness of Writing....223

229 notes on books

Anna Kisiel – Jeffrey Weeks, *What is Sexual History?*....231

Michał Kisiel – Christophe Bonneuil, Jean-Baptiste Fressoz,
The Shock of the Anthropocene: The Earth, History and Us....235

239 summaries in english

247 info for contributors

„Er(r)go. Teoria–Literatura–Kultura"
Nr 36 (1/2018) – *Utopie / Iluzje / Pragnienia*
ISSN 1508-6305 / E-ISSN 2544-3186

CC BY NC ND

ou-topos, nie-miejsce, a może *eu-topos*, dobre miejsce? W każdym razie utopia, albo też kontrutopia, antyutopia, dystopia, technoutopia, uchronia, metatopia, allotopia i wreszcie komputopia. I jeszcze ekotopia jako świat tylko możliwie dobry, a na tym nie koniec, bo także multimedialna symulacja jako utopia – mentalne zapętlenia ludzkości w utopotezji, nie-miejscach, w bez-czasie, w próżni, nieskończoności i nieograniczoności, krótko mówiąc, komputerowa narkotyzacja. Taka to nasza technocodzienność: przesunięcia ontologiczne, transwersalne przenikanie się wirtualności i realności, brak ochoty na wyjście z kreacji, deterytorializacja utopii. A wcześniej utopijne futurospazmy futurystów: *sempre in avanti*, piękno szybkości, ryczący samochód pędzący po taśmie karabinu maszynowego, nienasycone dworce kolejowe, szerokopiersne lokomotywy i lot ślizgowy aeroplanów. A później antropologicznie niepewny Baudrillard: „jestem w końcu człowiekiem czy maszyną?" pyta.

Fundamentalistyczny, uzurpacyjny, toksyczny utopizm (proszę nie mylić go z utopianizmem) i jego dwie Nieznośności. Instytucjonalizacja moralności, tropienie przeciwników i zwieranie szeregów. A utopista? Niedorzeczny krawiec, który przykrawa klienta zamiast materiału.

Myśl naukowa uderza w kulturę, a Lem z tego korzysta: wzmacniacz inteligencji, maszyna gnostyczna, fantomatyczny generator i producent świata, teletaktor, wszechplanetarny superfantomat, cyberdyktatura, ale nie proletariatu, fantomatyczne rozpasanie: onanizm odśrodkowy i technika ułatwionej rozkoszy, a w efekcie sfantomatyzowane społeczeństwo – łechtanie próżności, wyrzynanie wrogów, maltretowanie podwładnych, krwawa dyktatura i samozniszczenia awatara albo przesiadanie się do innego ciała, poprawiania, retuszowania, fałszowania mózgu, cerebromatyczne zabójstwa, a pośród tego wszystkiego pan Smith. Utopie korporacyjne – co za typy! Korporanci, Czystokrwiści, Konsumenci, Fabrykanci, Adamowie i Ewy, plebsszczury, Ogrodnicy. Świat Złowszechny, kasty i warstwy, Plebsopolie i Kompleksy, bezwodny potop, korporacjobójstwo, recykling klonów, a Fabrykantki spożywają Amnezjadę i Stymulinę.

Groźna sprawa – HE (*human enhancement*) – ktoś chce nas udoskonalić! Majsterkowanie ontologiczne: co tu w nas ulepszyć, co by jeszcze poprawić? To ci transhumaniści każą nam nakręcać nasze sprężyny, śrubować nas samych. Zarejestrowany człowiek-cyborg słyszy kolory, a gdzie posthumanistyczna godność? Wielkie wizje czy pragmatyzm? Teoria zbawienia, świat pozadoczesny, nie-miejsce, które istnieje, pedagogika cnotliwego życia, sankcja eschatologiczna, życie

wieczne, mentalność ucieczkowa, samozbawienie. A może inżynieria cząstkowa: stwórzmy sobie obywatela aktywnego, krytycznego, zaciekawionego, zdolnego do przeciwstawiania się władzy i presji środowiskowej i oszacujmy swoją niemoc. Jesteśmy głodni. A wolność? „Wolność! Tej zjeść się nie da!".

Udajemy się na Śląsk, a tam zmityzowany symbol kuturowy – czynszowe koszary familoków – ale też Arkadia: ludzka, higieniczna utopia Giszowca, utopia wcielona w życie, robotnicze szczęście na co dzień (choć samotni mężczyźni wypchnięci do domu kawalera), natura, rozsądek, ład, harmonia i wygoda. Ale i Arkadię trzeba sprzątać, nawet prewet i gnojownię.

I (re)konstruowanie Śląska: biografia Horsta Bienka jako destylat. Bienek między metafizycznymi pejzażami i protokołami z Auschwitz, Bienka warsztat poetologiczny, modernistyczny kosmos tekstualny i strategie tekstualizacyjne, polifonicznie otwarte tekstury, iluzje referencjalnej autentyczności, poetycki realizm, opowiadanie nieopowiadalnego Shoa, kapo, rzężenie mężczyzny i zapach jaśminu. Heimatliteratur i zawodowi wypędzeni. Bienek (s)twarza się w sobąpisaniu a homoerotyczne podniecenie ucieka w trzecią osobę. (Auto[r])biograficzne (o)pisania i narracyjna gra pomyłek.

W Ameryce nieżyjący już Fuller, architekt rzeczy w ruchu, powiela duszę wszechświata: dymaxionowy środek transportu, dymaxionowe domy i ich kosmiczna świadomość, dymaxionowa mapa i trzy święte: święta geometria, święta technologia, święta sekularność świata.

A jeszcze tu i ówdzie: kontrfinalność rozumu, błogosławiona prawda, ślepota utopii technicznej, osobowości bez ciała, *homo fantomaticus*, *homo hierarchicus*, Człowiek-my. I dzisiejsza moda na etykę: utopijność etyki wartości, etyka cnót, utopijny etyczny heroizm, totalizm aksjologiczny, imperatyw hedonistyczny, moc wartości, autonomiczne sumienie, dwadzieścia pięć wizji idealnego społeczeństwa, wyzwolone zniewolenie, jarzmo powolności, architektura opresji, cień miasta wymarłego, kapitalizm kognitywny, wirtualne habitaty, obsceniczny nadmiar widzialności.

Nieznośna utopijność utopizmu.

Wojciech Kalaga

P.S. „Wszystkie rewolucje są mrzonkami chorej wyobraźni, dopóki do nich nie dojdzie; potem stają się nieuniknioną historyczną koniecznością"[1].

1. David Mitchell, *Atlas chmur*, s. 346, cyt. w: *Homo hierarchicus w nowoczesnej utopii* Marii Banaś.

„Er(r)go. Teoria–Literatura–Kultura"
Nr 36 (1/2018) – *Utopie / Iluzje / Pragnienia*
ISSN 1508-6305 / E-ISSN 2544-3186

CC BY NC ND

ou-topos, a non-place, or perhaps, *eu-topos*, a good place? In any case, utopia, or contra-utopia, anti-utopia, dystopia, techno-utopia, uchronia, metatopia, allotopia, and finally, computopia. And also ecotopia, a world only potentially good, but this is not the end yet, as there is also multimedia simulation as utopia—humanity's closed mental circuit, locked into utopothesia, non-places, non-time, vacuum, infinity and limitlessness, in other words, computerized narcotization. Such is our everyday technoreality: ontological shifts, traverse osmosis of virtuality and reality, a lack of desire to exit creation, deterritorialization of utopia. And earlier, utopian futuro-spasms of the futurists: *sempre in avanti*, the beauty of speed, a roaring car racing along the ammunition belt of a machine gun, insatiable train stations, broad-breasted locomotives and the gliding flight of aeroplanes. And then anthropologically uncertain Baudrillard asking: "am I a human or a machine?"

Fundamentalist, usurping, toxic utopism (do not, please, mistake it for utopianism) and its two Insufferables. The institutionalization of morality, tracking of enemies and closing of ranks. And what of the utopist? A ludicrous tailor who cuts the client, not the fabric. Scientific thinking hits culture, and Lem takes advantage of this: an amplifier of intelligence, a gnostic machine, a phantomatic generator and the maker of worlds, teleactor, allplanetarysuperphantomaton, cyberdictatorship, but not of the proletariat, phantomatic debauchery: centrifugal onanism and the technology of facilitated pleasure, and, in consequence, a phantomatized society—stroking one's ego, eradication of enemies, the abuse of subordinates, bloody dictatorship and the self-destruction of an avatar or relocating into another body, correcting, retouching, falsifications of brain, cerebromatic homicides, and, amongst all of this, Mr. Smith. Corporative utopias—what jerks! Corpomen, Purebloods, Consumers, Fabricants, Adams and Eves, prolerats, Gardeners. Evilpresent World, castes and strata, Prolepolis and Complexes, waterless deluge, corpocide, recycling of clones, and the female Fabricants consuming Amnesiad and Stimulin.

A dangerous matter—HE (human enhancement)—someone wants to improve us! Ontological tinkering: what could we improve in ourselves, what could we correct? It is those transhumanists who tell us to wind our springs, to screw in ourselves. A registered human-cyborg hears colours, and where is the posthuman dignity? Great visions or pragmatism? Theory of salvation, extra-temporal world, a non-place which exists, the pedagogy of virtuous life, eschatological sanction, eternal life, escapist mentality, autosalvation. Or perhaps particle engineering:

let us create an active, critical, curious citizen, capable of resisting authority and environmental pressure and let us estimate our impotence. We are hungry. What of liberty? "Liberty! You cannot eat that!"

We are entering Silesia, and there a mythologized cultural symbol—tenement barracks of familoks—but also Arcadia: human, hygienic utopia of Giszowiec, a utopia made real, everyday proletarian happiness (although lonely men get pushed out into a bachelor house), nature, reason, order, harmony and convenience. But even Arcadia must be cleaned, craphouse, dunghill and all. And the (re)constructing of Silesia: the biography of Horst Bienek as distillate. Bienek amongst metaphysical landscapes and protocols from Auschwitz, Bienek's poetological workshop, modernist textual universe and textualizing strategies, polyphonically open textures, illusions of referential authenticity, poetic realism, the telling of untellable Shoa, kapo, the wheezing of a dying man and the smell of jasmine. Heimatliteratur and professional exiles. Bienek (sur)faces in self-writing and homoerotic titillation escapes into the third person. Aut(h)o(r)biographical (de)scriptions and a narrative game of errors.

In America, already deceased Fuller, the architect of things in motion, duplicates the soul of the universe, dymaxion houses and the ir cosmic consciousness, dymaxion map and the sacred triad: sacred geometry, sacred technology and the sacred secularity of the world.

And also, here and the re: counterfinality of reason, blessed truth, blindness of technical utopia, personality without body, *homo fantomaticus*, *homo hierarchicus*, Human-us. And today's fashion for ethics: the utopianism of the ethics of value, ethics of virtue, utopian ethical heroism, axiological totalism, hedonistic imperative, the power of values, autonomous conscience, twenty-five visions of a perfect society, liberated captivity, the yoke of slowness, architecture of oppression, the shadow of a ghost city, cognitive capitalism, virtual habitats, obscene surplus of visibility.

The unbearable utopianism of utopism.

Wojciech Kalaga

P.S. "Fantasy. Lunacy. All revolutions are, until they happen, then they are historical inevitabilities."[1]

1. David Mitchell, *Cloud Atlas*, p. 171, quoted in: Maria Banaś, *Homo hierarchicus w nowoczesnej utopii*.

ER(R)GO

summaries in english

„Er(r)go. Teoria–Literatura–Kultura"
Nr 36 (1/2018) – *Utopie / Iluzje / Pragnienia*
ISSN 1508-6305 / E-ISSN 2544-3186

Tadeusz Miczka

Virtual Reality as Utopia

It is assumed, following Łukasz Zweiffel's idea, that the development of the latest utopias, at least now, is inseparably connected with the ideas of openness and infinity. Former conceptions of closed utopias are replaced by conceptions of open utopias which are based on the belief in the meaning of human freedom and the variety of ways in which future societies may be shaped. The origin of this way of utopian thinking can be found in the theory and creative practice of futurism, artistic avant-garde which since 1909 has strongly influenced not only art but also people's everyday life. In 1905 F. T. Marinetti wrote about futuristic obsession of freedom ("words-in-freedom") that cannot concretize fully because "it possesses flexible extension of constantly growing desires." It becomes common in the epoch of technopoly, especially in its last phase which is marked by an expansion of high technology. The article focuses on multimedia which are the culmination of development of futuristic thought and art and take the shape of new communication behaviour such as navigation, interactivity and virtualisation. The characteristics of virtual reality (image inclusion and rules binding in *Second Life* game), which offers multimedia users various forms of experiencing plurality, multidirectional character and especially infofreedom, allows us to consider basic theoretical and practical issues of contemporary studies concerning utopia. According to the author, virtual reality encourages a development of utopian projects but limits a development of eutopian thinking – alternative for the reality, still realistic but yet better than the reality itself.

Keywords: utopianism, virtual reality, infoactivity

Grażyna Osika

The Unbearable Utopianism of Utopism

The article critically examines the category of utopianism. It is an attempt to expose its both irremovable and disappointing features that make utopianism an ineffective tool to change the world for better. The rational instruments, unfortunately, are not sufficient to design a eutopia – a place of supreme happiness – because of the fragmentation of points of view taken on utopianism and its persuasive character necessary to disseminate every utopian vision. The article proposes to replace the utopian methodology for building a better world with so-called piecemeal social engineering and thinking in terms of ecotopia, that is gradual, adaptive changes in the environment of our life. The analysis includes M. C. Nussbaum's ideas for improving educational systems.

Keywords: utopia, utopianism, ecotopia, piecemeal social engineering

Mariusz Wojewoda

Ethics as Social Utopia
Analysis in the Perspective of the Philosophy of Values

The article is devoted to the issue of the presence of the utopian motif in ethics, particularly in ethics based on the philosophy of value. The general point of reference here is the work

of the German philosopher Nicolai Hartmann. Normative ethics is intrinsically oriented towards the change of human moral behaviours to an important value (good), especially social good. We are never sure that ethical recommendations will be implemented, therefore, in a way, ethics displays utopian character. However, it does not inhibit formulating ethical programs promoting the change of attitude and behaviour. In the article I distinguish the ethical utopism from utopism. I associate the last one with the classical theories of ideologists of the social life and contemporary specialists in managing organizations. The ethical utopism manifests itself in a certain way of understanding ethical codes as something that institutionally forces attitudes and moral behaviour within a company.

Keywords: philosophy, ethics, applied ethics

Monika Małek-Orłowska

A Formula for Good Life
Utopian Concepts in Radical Human Enhancement

The author interprets the concept of human enhancement (HE) as a contemporary utopia. The distinction between radical and moderate approach to enhancement creates the ground for further analysis. The author identifies radical approaches to HE as a utopian pursuit for perfect society and analyzes key utopian postulates assumed especially in transhumanist thought. The comparison of a moderate approach to the radical one indicates that practical value for such fields as technology assessment and decision making at the socio-political level can be ascribed only to the moderate approach to human enhancement.

Keywords: human enhancement, transhumanism, utopia, evaluation of technology

Jacek Kempa

Salvation towards History
An Attempt at a Theological Rehabilitation of the Term Utopia

Christian theology teaches that eternal salvation cannot be defined in terms familiar to us. Therefore, it can be described as utopia – in accordance with the etymological meaning of the word. That is how the tension between this and another world, which is present in the Christian teaching, becomes more apparent. Does it cause the depreciation of history, as critics of religion in the 19th century wanted? The article presents some nodal points in the Christian philosophy which are important for the development of the doctrine. They reveal the problem of the relation between earthly life and eternity and highlight the significance of history. In the Church reception, a reflection which avoided both extremes always prevailed: it did not separate eternal salvation from its connection with history and it did not equate eternal salvation with a stage of history. The article emphasizes the theological justification of this perspective: it is Christology captured in the frame of the doctrine of the Church and the teaching about the relation between God's freedom and freedom of a human being.

Keywords: theology, utopia, salvation, Christology, anthropology

Beata Wojewoda

Man in a Phantomatic World (*Summa Technologiae* by Stanisław Lem)

Among other motifs recurring in Stanisław Lem's futurological essays written in the 1960s and later collected in his *Summa Technologiae*, the motif of a future man immersed in an artificially created reality, in which a number of otherwise impossible experiences become his share, looms particularly large. Lem explores ways to introduce the human to the space of cybernetic illusions and reflects upon the possibilities of a wide scale multiplication or reduplication of impressions, experiences and information to eventually point to the gravity of potential consequences of the above. The author of the article analyses the futuristic visions of the writer, which, collectively, turn out to be the building blocks of the latter's technological dystopia. The process of perfecting the machine is unstoppable, and thus – next to the positive prospects of the future related to the evolution of knowledge, communications, entertainment – what emerges from Lem's observations is a warning which stresses the need to warrant the preservation of human freedom by safeguarding it in the world of new technologies.

Keywords: philosophical anthropology, 20th century Polish literature, futurology

Marcin Mazurek

(Im)perfect Cities. Utopia and Dystopia in Selected Representations of Modern Urban Space

The article's departure point is an assumption of a close relationship between the construction of urban space and the projected identity of its inhabitants. Within the context of late-modern architecture this relationship opens up a discursive space for ideologically-motivated and often utopian visions inspired by the modernist desire to produce a new subject liberated from the socio-historical bias and hierarchical entanglements. Yet upon closer analysis utopian architectural projects – including those represented by literature and the arts – reveal their totalizing aspirations thus blurring the boundary between utopia and dystopia.

In the article, the latter is illustrated through a historical analysis of selected literary texts and by particular postulates of modernist architecture included in the Athens Charter and in practical terms represented by large-scale urban housing projects, such as Katowice's Millennial Housing Estate whose critical evaluation takes place against the background of broader cultural operations reflected in the concept of cognitive capitalism. The last part of the paper is devoted to the phenomenon of virtualization of urban space and its translocation to the virtual sphere, which – following both post-modern critics and virtual culture theorists – becomes a new model of individualized urban existence.

Keywords: architecture, appartment block, utopia, dystopia, ideal city, literature, industrial revolution, Victorian era, spectacle, simulacrum, cognitive capitalism, virtual city, identity

Izabela Kaczmarzyk

Utopia of a Working-class Arcadia? (based on Hermann Reuffurth's *Giszowiec. A New Upper-Silesian Coal-Mining Village*)

The article is an attempt to understand the category of utopia with reference to the accomplished architectural project of Giszowiec (Gieschewald) – a patronal company town situated in Upper Silesia. The starting point of the reflections on the character of Giszowiec is the concept of happiness by W. Tatarkiewicz who in his work *Analysis of Happiness* (*O szczęściu*) claimed that it could be achieved only if everything was well-planned and rational in life. These two rules – of rationality and precision in the arrangement of every detail of the estate, so that all its inhabitants (the workers of Bergwerksgesellschaft Georg von Giesches Erben industrial concern) could lead happy and peaceful everyday lives – were the basis of Zillmans' architectural project. The project itself involved a housing estate of small cottage-like houses situated in a woody area and it resulted from pragmatism. It was a means of developing the sites which were rich in coal deposits. Nevertheless, it created an interesting architectural concept referring to the idea of a garden city, which made it possible to approach in an innovative way the issue of workmen's housing provided by one of the biggest industrial concerns at the beginning of the 20th century.

Keywords: Upper Silesia, industrial heritage, regional studies

Daniel Pietrek

Upper Silesia as a Myth and Utopia in the Works of Horst Bienek

Horst Bienek was a very well known and influential personality in the literary circles in Germany. His works are also important for the history of Silesian literature because of his role in the intraGerman and German-Polish discourse about the homeland, history and identity. In the article, the author presents poetical strategies and methodology which Bienek used while creating his mythic representations of Silesia and (at the same time) of himself.

Keywords: literary history, German literature, Silesian literature, Horst Bienek, utopia

Maria Banaś

Homo Hierarchicus in Modern Utopia (on the Basis of *The Year of the Flood* by Margaret Atwood and *The Cloud Atlas* by David Mitchell)

The paper explores the hierarchical model of society as shown in the dystopian novel *The Year of the Flood* by Margaret Atwood and in one of the narratives of *Cloud Atlas – Orison of Sonmi 451* by David Mitchell. The chief aim of the paper is to identify both similarities and differences manifested in the construction of the social world. A special emphasis has been placed on the role of a hierarchical order present in these narratives which has a direct impact on the structure of communities operating within the social world. In the analysis the author refers to the theory of a French sociologist and anthropologist Louis Dumont,

who sees hierarchy as a fundamental principle organizing social life typical of traditional societies and perceived as an anomaly and deviation in Western culture, and to the model of social structure as shown by Jacek Szmatka, who sees it as an indispensable tool in grasping and understanding processes taking place within the community.

Keywords: sociologu of literature, utopia, social stratification

Bartłomiej Knosala

Buckminster Fuller and His Work From Technological Utopia to Sacred Technology

The article presents the work of American visionary Buckminster Fuller in the context of his project of technological utopia. Analyzing the assumptions underlying this project (the so-called Comprehensive Anticipatory Design Science), we note that Fuller's thought is a form of reference to the ancient category of logos. In his approach, the reconciliation of individual logos with common logos takes the form of humanity's adaptation to the "nature operating system," with technology being the tool for this adaptation. At the same time, referring to the interpretation of Fuller's ideas proposed by Scott Eastham, the author shows that Fuller's understanding of technology is related to the so-called sacred geometry. When approached from this perspective, technology and spirtuality can be seen as merging into a coherent whole.

Keywords: Buckminster Fuller, utopia, technological utopia, sacred geometry, Scott Eastham

Piotr Bogalecki

With the Left Hand. Polish Theoreticians of Concrete Poetry as Concrete Poets (Józef Bujnowski, Tadeusz Sławek, Piotr Rypson)

The present article, inscribing itself into the field of literary anthropology (as projected by Danuta Ulicka) and attempting at a neo-avant-guard re-interpretation of Polish post-war poetry (inspired chiefly by H. Foster's propositions), is dedicated to the oeuvre of three notable scholars of concrete poetry in Poland. Even though the theoretical propositions put forth by Józef Bujnowski (especially those presented in 1970s), Tadeusz Sławek (1980s) and Piotr Rypson (1990s) would determine the directions of the reception of concrete poetry over three subsequent decades, their intermedial, visual and auditory poetic experiments either remain unknown or have been forgotten. Bringing them back to the forefront of the academic attention and subjecting them to an analysis, the author of this article argues that taking such text into account in the diachronic study of the Polish literary culture does not only enrich the existing narratives oscillating around Polish concrete poetry and allow their reinterpretation, but also makes visible a number of research problems, of which the most important are related to the role played by authors who simultaneously are involved in literary scholarship and in writing, especially in the context of the neo-avant-guard shift of the borders between institutionalized scholarship and art.

Keywords: concrete poetry, essayist literary scholarship, limits of art, limits of scholarship

„Er(r)go. Teoria–Literatura–Kultura”
Nr 36 (1/2018) – *Utopie / Iluzje / Pragnienia*
ISSN 1508-6305 / E-ISSN 2544-3186

Informacje dla Autorów

Problematyka

Kultura i jej wytwory; ontologia artefaktów; metodologia badań literaturoznawczych i kulturoznawczych; teoria; literaturoznawstwo porównawcze; tendencje w kulturze/literaturze; związki interdyscyplinarne; pogranicza kultury/literatury i filozofii, antropologii, socjologii etc.; zmiany paradygmatów; trendy i konteksty; syntezy teoretycznoliterackie i kulturoznawcze – oraz obszary zbliżone.

Polityka wydawnicza

Z wyjątkiem tekstów zamawianych oraz nowych i pierwszych tłumaczeń tekstów obcojęzycznych „Er(r)go” nie drukuje tekstów uprzednio publikowanych. Przedruki są dopuszczalne w numerach tematycznych, jeżeli tekst jest szczególnie istotny merytorycznie dla całościowej koncepcji numeru. Nadesłane teksty podlegają procedurze podwójnie anonimowej recenzji (*double-blind peer review*), której wynik decyduje o ostatecznym zakwalifikowaniu tekstu do publikacji. Redakcja nie zwraca materiałów nieprzyjętych do druku ani niezamówionych.

Forma tekstu

1. Teksty należy nadsyłać przez system OJS w edytowalnym formacie (DOC, DOCX lub RTF – nie: PDF). W tym celu należy wejść na stronę www.errgo.pl, zalogować się do systemu jako „Autor”, a następnie postępować zgodnie z instrukcjami.

2. Zasady formatowania tekstu są następujące:

- interlinia: podwójna
- marginesy: 3 cm (lewy, prawy, górny i dolny)
- font: Times New Roman CE, 12 punktów
- wcięcie akapitu: 1,25 cm
- justowanie: obustronne
- cytat blokowy: minimum trzy linie, interlinia pojedyncza, bez cudzysłowu, wcięcie bloku – 1,25 cm, odstęp od tekstu głównego – jedna linia z góry i z dołu, stopień pisma 9,5 punktu
- cytat w cytacie blokowym: cudzysłów podwójny („Tekst”)
- cytat w tekście: maksimum trzy linie – cudzysłów podwójny
- cytat w cytacie w tekście: odwrócony cudzysłów francuski („Tekst »tekst« tekst”.)
- wyrazy użyte w specjalnym sensie: cudzysłów podwójny
- motto: maksimum 1/5 strony, wyłącznie pod głównym tytułem
- tytuł artykułu: maksimum trzy linie
- śródtytuły: maksimum dwie linie, nagłówki nienumerowane
- wyróżnienia: wyłącznie kursywą (nie: rozstrzelenie, nie: pogrubienie)
- elipsa: […]
- przecinki i kropki: za cudzysłowem („Tekst »tekst« tekst”.)
- odsyłacze przypisu: przed znakiem przestankowym („Tekst »tekst« tekst”[1].)

3. Wszelkie ryciny i ilustracje zamieszczone w tekście należy nadesłać także przez system OJS jako „pliki pomocnicze", w rozdzielczości minimum 300 dpi. Do ilustracji należy dołączyć licencję właściciela praw autorskich na wykorzystanie materiału w druku i w wersji online lub, w przypadku materiałów na licencjach otwartych, określenie typu licencji i wskazanie źródła.

4. Przypisy należy przygotować w formie przypisów dolnych, wedle niżej podanych wskazówek i przykładów:

- Książka: Imię Nazwisko autora, *Tytuł*, przeł. Imię Nazwisko tłumacza, wydawca, miejsce wydania rok wydania, s. strony.
- Rozdział w książce zbiorowej: Imię Nazwisko autora, *Tytuł rozdziału*, w: *Tytuł książki lub tomu zbiorowego*, red. Imię Nazwisko redaktora, wydawca, miejsce wydania rok wydania, s. strony.
- Artykuł w periodyku: Imię Nazwisko autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma" rok wydania, tom, numer, s. strony.
- Artykuł ze strony internetowej, forum dyskusyjnego lub czasopisma online: Imię Nazwisko autora, *Tytuł artykułu lub postu*, „Tytuł czasopisma", rok wydania, tom, numer, <http:/ www.xxx.xxxx.xxx> (data dostępu).
- Hasło encyklopedyczne lub słownikowe: „Hasło", w: *Tytuł encyklopedii lub słownika*, red. Imię Nazwisko redaktora, wydawca, miejsce wydania rok wydania, s. strony.
- Hasło z encyklopedii lub słownika internetowego: „Hasło", w: *Tytuł encyklopedii lub słownika* <http:/ www.xxx.xxxx.xxx> (data dostępu).
- Wiersz lub rozdział w ksiażce jednego autora: Imię Nazwisko autora, *Tytuł wiersza lub rozdziału*, w: *Tytuł tomu poetyckiego*, wydawca, miejsce wydania rok wydania, s. strony.
- Film: *Tytuł filmu*, reż. Imię Nazwisko reżysera, dyst. Nazwa dystrybutora, kraj, rok premiery.
- Cytat za innym autorem: Imię Nazwisko autora cytowanego tekstu, *Tytuł*, przeł. Imię Nazwisko tłumacza, wydawca, miejsce wydania rok wydania, s. strony, cyt. za: Imię Nazwisko autora cytowanego tekstu, *Tytuł*, przeł. Imię Nazwisko tłumacza, wydawca, miejsce wydania rok wydania, s. strony.
- Kolejne przypisy: Nazwisko autora, skrócony *tytuł artykułu…* lub *książki…*, s. strony.

5. Przykłady

- Książka: Roland Barthes, *Sade, Fourier, Loyola*, przeł. Renata Lis, Wydawnictwo KR, Warszawa 1996, s. 30–31.
- Rozdział w książce zbiorowej: Robert Cieślak, *Od Grünewalda do Bacona. Gra o tożsamość w poezji Tadeusza Różewicza*, w: *Ponowoczesność a tożsamość*, red. Bożena Tokarz i Stanisław Piskor, Wydawnictwo OK SPP, Katowice 1997, s. 86–87.
- Artykuł w periodyku: Ewa Szczęsna, *Tożsamość hybrydyczna*, „Er(r)go", 2004, 2/2004, nr 9, s. 10–11.
- Artykuł ze strony internetowej, forum dyskusyjnego lub czasopisma online: Artur Wolski, *Nauka i przemyślenia*, „Forum Akademickie" 1/2006 <http://forumakademickie.pl/fa/2006/01/nauka-i-przemyslenia/> (12.02.2007).

- Hasło encyklopedyczne lub słownikowe: „Rozum", w: *Słownik synonimów*, red. Andrzej Dąbrówka, Ewa Geller, Ryszard Turczyn, Wydawnictwo MCR, Warszawa 1993, s. 115–116.
- Hasło z encyklopedii lub słownika internetowego: „Absolut", w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii* <http://www.ptta.pl/pef/pdf/a/absolut.pdf> (10.10.2007).
- Wiersz lub rozdział w książce jednego autora: Maria Korusiewicz, *Vermeer (1658)*, w: *Majolika*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2012, s. 5.
- Film: *The Pillow Book*, reż. i scen. Peter Greenaway, dyst. Lions Gate Films, Francja–Holandia–Wielka Brytania, 1996.
- Cytat za innym autorem: Kurt Vonnegut, Jr., *Rzeźnia numer pięć*, przeł. Lech Jęczmyk, Wydawnictwo Da Capo, Warszawa 1996, s. 14, cyt. za: Jolanta Misiarz, *Jeszcze kilka słów na temat masakry. Filozofia egzystencjalna w* Rzeźni numer pięć, w: *Szkice o literaturze i kulturze amerykańskiej*, red. Teresa Pyzik, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001, s. 71.
- Kolejne przypisy: Kurt Vonnegut Jr., *Rzeźnia…*, s. 22.; Vonnegut, s. 132

6. Nie stostujemy skrótów: „ibid./ibidem"; „op.cit."; „tamże"; „tegoż".

7. Skrót: „Zob." stosujemy wtedy, kiedy naszą intencją jest poszerzenie podawanych informacji. Skrót „Por." stosujemy wtedy, kiedy naszą intencją jest komparatywne lub kontrastywne zestawienie podawanych informacji z innym źródłem.

8. Do każdego tekstu prosimy dołączyć jednoakapitowe streszczenie w języku angielskim i polskim (wraz z tytułem w języku angielskim i słowami kluczowymi w obu językach) – objętość ok. 200 słów.

Zastrzeżenie

Redakcja zastrzega sobie prawo do dokonywania pewnych modyfikacji tekstu nie naruszających merytorycznej strony opracowania. Redakcja zastrzega sobie prawo do przedruków tekstu w numerach rocznicowych „Er(r)go".

Korespondencja

Korespondencję prosimy kierować na adres:
Wojciech Kalaga, „Er(r)go", Instytut Kultur i Literatur Anglojęzycznych,
ul. Gen. Stefana Grota-Roweckiego 5, 41–205 Sosnowiec,
tel./faks: 32 36 40 892, e-mail: errgo@us. edu.pl

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego and Authors, Katowice 2018

Projekt serii: Marek J. Piwko {mjp}

Na okładce: „Tauzen”
Autor: Marcin Mazurek

ISSN 1508-6305
e-ISSN 2544-3186

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International

Kontakt z redakcją

Wojciech Kalaga
Instytut Kultur i Literatur Anglojęzycznych
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Gen. Stefana Grota-Roweckiego 5
41-205 Sosnowiec
tel./faks: 32 36 40 892
e-mail: errgo@us. edu.pl
http://www.errgo.pl

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Bankowa 12B
40-007 Katowice
tel.: 32 359 20 56; faks: 32 359 20 57
e-mail: zamowienia.wydawnictwo@us. edu.pl
www.wydawnictwo.us. edu.pl

Współwydawca

„Śląsk” Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe
ul. Juliusza Ligonia 7
40-036 Katowice
tel.: (0048) 32 258 07 56, faks: (0048) 32 258 32 29
e-mail: biuro@slaskwn.com.pl, redakcja@slaskwn.com.pl
handel@slaskwn.com.pl
www.slaskwn.com.pl

Wydanie pierwsze nakład: 40 + 30 arkuszy wydawniczych: 17,0
arkuszy drukarskich: 15,75 cena 20 zł (+VAT) papier offset, kl. III, 90 g

Druk i oprawa:

Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin